

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Απάντηση στις προκλήσεις - Θέσεις για τα μεγάλα μέτωπα μιας κυβερνητικής πολιτικής

III. Η πρόκληση των θεσμών και της συνταγματικής αναθεώρησης: Δημοκρατική συμμετοχή, κράτος δικαίου, ανθρώπινα δικαιώματα, κοινωνία των πολιτών

5. Τι σημαίνει πολιτική ευθύνη;

Σχολιάστε το Εκτυπώστε το

Μέγεθος γραμματοσειράς:

Η έννοια της πολιτικής ευθύνης είναι ιδιαίτερα παρεξηγημένη και ταλαιπωρημένη. Αυτό συμβαίνει γιατί πολλοί χρησιμοποιούν συχνά τον όρο χωρίς να εννοούν τίποτα, γιατί δεν θέλουν να εννοήσουν κάτι το συγκεκριμένο. Η πολιτική ευθύνη είναι απόλυτα συνυφασμένη με την δημοκρατική αρχή. Δεν νοείται η λειτουργία οποιουδήποτε δημοκρατικού συστήματος διακυβέρνησης χωρίς ανάληψη ή καταλογισμό πολιτικής ευθύνης. Η πολιτική ευθύνη είναι συνεπώς ομόλογη προς την ανάληψη οποιασδήποτε πολιτικής αρμοδιότητας. Αρμοδιότητα και πολύ περισσότερο εξουσία, σημαίνει ανάληψη της αντίστοιχης πολιτικής ευθύνης.

Η πολιτική ευθύνη διακρίνεται κατά βάση από την **ποινική, πειθαρχική και αστική ευθύνη**. Θα λέγαμε ότι διακρίνεται από την **νομική ευθύνη**, αλλά αυτό δεν είναι ακριβές γιατί και η πολιτική ευθύνη ως συνταγματικά τυποποιημένη ευθύνη έχει σοβαρές νομικές εκφάνσεις.

Η πολιτική ευθύνη διακρίνεται εσωτερικά σε αντικειμενική και υποκειμενική. Η **αντικειμενική πολιτική ευθύνη** συνδέεται με το γεγονός πως κάποιος ασκεί την συγκεκριμένη πολιτική αρμοδιότητα και έχει, εξ ορισμού και ανεξαρτήτως των τυχόν πράξεων ή παραλείψεών του, εξ αντικειμένου ευθύνη για ό,τι συμβαίνει στον τομέα της πολιτικής του αρμοδιότητας, όπως απολαμβάνει και το πολιτικό όφελος από τα θετικά πράγματα που συμβαίνουν στον ίδιο τομέα.

Η **υποκειμενική πολιτική ευθύνη** συνόπτεται με πράξεις ή παραλείψεις του φορέα μιας πολιτικής αρμοδιότητας και άρα αυτή είναι η κατά κυριολεξία πολιτική ευθύνη για την οποία γίνεται συνήθως λόγος.

Η υποκειμενική πολιτική ευθύνη που αφορά είτε ένα πρόσωπο το οποίο κατέχει πολιτικό αξίωμα, είτε ένα συλλογικό υποκείμενο (π.χ. ένα κόμμα ή μια κυβέρνηση συνολικά) διακρίνεται με τη σειρά της σε **τυποποιημένη πολιτική ευθύνη** που συνεπάγεται θεσμικού χαρακτήρα επιπτώσεις και σε **άτυπη ή διάχυτη πολιτική ευθύνη**.

Η **τυποποιημένη πολιτική ευθύνη** είναι συνταγματικά ρυθμισμένη και είναι είτε **κοινοβουλευτική** είτε **εκλογική**. Η κοινοβουλευτική ευθύνη αφορά είτε τον Πρωθυπουργό και την κυβέρνηση συνολικά, είτε κάποιον υπουργό ή υφυπουργό ατομικά και συνεπάγεται είτε την παραίτηση είτε την άρση εμπιστοσύνης της Βουλής είτε την άρση της εμπιστοσύνης του Πρωθυπουργού προς υπουργό ή υφυπουργό. Η **εκλογική ευθύνη** καταλογίζεται μέσω του εκλογικού αποτελέσματος και είναι το επίπεδο εκείνο στο οποίο συνδέεται η τυποποιημένη με την άτυπη και διάχυτη πολιτική ευθύνη που καταγράφεται στη συνείδηση της κοινής γνώμης και τη στάση του εκλογικού σώματος. Ανάλογα φαινόμενα ισχύουν, φυσικά, στο επίπεδο της τοπικής αυτοδιοίκησης, των συνδικαλιστικών οργανώσεων κ.ο.κ.

Στο βαθμό μάλιστα που τα κόμματα συγκροτούνται και λειτουργούν ως συνταγματικοί θεσμοί και οι θέσεις που λαμβάνουν συνιστούν πολιτική πράξη που συνεπάγεται ευθύνη, αντίστοιχες εκφάνσεις προσωποποιημένες και τυποποιημένες πολιτικής ευθύνης υπάρχουν και στον χώρο των κομμάτων, τόσο της συμπολίτευσης όσο και της αντιπολίτευσης, για τα ατομικά ή συλλογικά όργανά τους και με βάση τις καταστατικές προβλέψεις και τις διαδικασίες του καθενός από αυτά.

Η συνθηθέστερη πάντως μορφή πολιτικής ευθύνης είναι η **άτυπη και διάχυτη πολιτική ευθύνη** που, ανεξάρτητα από την ρητή ή έμμεση ανάληψή της, καταγράφεται στην κοινή γνώμη και επηρεάζει την στάση

του εκλογικού σώματος τόσο για πρόσωπα όσο και για κόμματα ή άλλες πολιτικές οντότητες (κυβερνήσεις, κόμματα, παρατάξεις κ.ο.κ.). Το γεγονός ότι αυτή η μορφή πολιτικής ευθύνης δεν οδηγεί σε άμεσες και ορατές πολιτικές συνέπειες (εκτός και αν μετασχηματιστεί σχετικά γρήγορα σε συγκεκριμένη εκλογική ευθύνη), δημιουργεί την αίσθηση ότι η ανάληψη της πολιτικής ευθύνης μπορεί να έχει απλώς και μόνο ρητορικό και ηθικό χαρακτήρα. Αυτό όμως σε τελική ανάλυση δεν αληθεύει, γιατί η πολιτική ευθύνη, έστω σωρευτικά και συμψηφιστικά, οδηγεί πάντα σε εκλογικού χαρακτήρα επιπτώσεις. Από την άποψη αυτή η άτυπη και διάχυτη πολιτική ευθύνη ταυτίζεται με το λεγόμενο **πολιτικό κόστος** που στην τρέχουσα γλώσσα του δημοσίου βίου γίνεται δεκτό με αρνητικές συνήθως συμπαραδηλώσεις: Ο υπολογισμός του πολιτικού κόστους θεωρείται στάση που δεν αρμόζει σε μία νεωτερική και υπεύθυνη αντίληψη για την πολιτική. Προφανώς όσοι ισχυρίζονται κάτι τέτοιο έχουν στο νου τους το βραχυπρόθεσμο πολιτικό κόστος και μία δημαγωγικού ή παλαιοκομματικού τύπου διαχείριση της πολιτικής. Η συνεκτίμηση του πολιτικού κόστους είναι όμως σύμφυτη με την δημοκρατία και την υποχρέωση κάθε διαχειριστή της εξουσίας να απολογείται στους πολίτες. Βεβαίως το πολιτικό κόστος πρέπει να εκτιμάται υπό την έννοια αυτή είτε μεσοπρόθεσμως εν όψει των επόμενων εκλογών, είτε μακροπρόθεσμως, οπότε όμως μεταφερόμαστε από την κατηγορία της πολιτικής στην κατηγορία της **ιστορικής ευθύνης**, που είναι και το έσχατο επίπεδο πολιτικής ευθύνης.

Σε αντίθεση συνεπώς με την επικρατούσα στο δημόσιο λόγο αντίληψη ότι η πολιτική ευθύνη είναι κάτι αόριστο, σχεδόν μία υπεκφυγή σε σχέση με άλλες μορφές - νομικής - ευθύνης, η πολιτική ευθύνη είναι κάτι πολύ πιο απτό και συγκροτημένο, τόσο ως διαδικασία καταλογισμού όσο και ως σύστημα συνεπειών.

Η πολιτική ευθύνη, όπως την ορίσαμε παραπάνω, είναι προφανές ότι μεταβιβάζεται ως το τελικό επίπεδο της, **αυτό του Πρωθυπουργού και της κυβέρνησης συλλογικά**, εφόσον δεν εξατομικεύεται είτε θεσμικά είτε πολιτικά σε χαμηλότερο επίπεδο. Αντίστοιχες διαδικασίες ή διεργασίες ισχύουν και για άλλες οντότητες, όπως τα κόμματα, οι συνδικαλιστικές ή δημοτικές παρατάξεις κ.ο.κ.

Από την άποψη αυτή η υποβολή παραίτησης από υπουργό που αναλαμβάνει - επειδή έτσι το αντιλαμβάνεται ως ορθό και πρέπει - την ευθύνη για οποιοδήποτε γεγονός και η άρνηση της αποδοχή της από τον Πρωθυπουργό δεν σημαίνει ακύρωση της πολιτικής ευθύνης, αλλά μετατόπισή της στο επίπεδο του Πρωθυπουργού και της κυβέρνησης συνολικά. Το αν υπάρχει ή όχι πολιτική ευθύνη θα κριθεί βέβαια είτε μέσω μιας τυποποιημένης συνταγματικά διαδικασίας κοινοβουλευτικής ευθύνης, είτε άτυπα μέσα στη συνείδηση της κοινής γνώμης και του εκλογικού σώματος, εντέλει δε με τη μορφή της εκλογικής ευθύνης, έστω και αν αυτό συμβεί συμψηφιστικά σε συνδυασμό με πολλά άλλα γεγονότα και μέσα σε πολλά άλλα συμφραζόμενα.

Προβληματικότερο από όλα είναι το να παραδέχεται ένα πολιτικό όργανο, όπως η κυβέρνηση ή ένα πολιτικό πρόσωπο όπως ο Πρωθυπουργό ή ο αρμόδιος υπουργός, ότι υπάρχει πολιτική ευθύνη, αλλά αυτή να καταλογίζεται σε **υπηρεσιακό παράγοντα**, έστω υψηλόβαθμο (όπως π.χ. ο αρχηγός ενός Γενικού Επιτελείου). Ένας απλός δημοκρατικός και συνταγματικός κανόνας λέει ότι **πολιτική ευθύνη μπορεί να έχει μόνον όποιος δικαιούται, κατά τον λόγο της αρμοδιότητάς του, να έχει πολιτική άποψη και διακριτική ευχέρεια πολιτικών χειρισμών**. Αλλιώς η ευθύνη ενός υπηρεσιακού προσώπου μπορεί να είναι πειθαρχική, ποινική ή αστική, αυτή όμως προκύπτει μέσα από τις σχετικές νομικές διαδικασίες και όχι με τους ταχείς ρυθμούς που υπαγορεύει η επικοινωνιακή αντίληψη για την πολιτική ευθύνη. Η πρόταξη της πολιτικής ευθύνης υπηρεσιακών προσώπων και μάλιστα στρατιωτικών δεν είναι η καλύτερη και υγιέστερη δημοκρατική μέθοδος.

Η πολιτική ευθύνη είναι συνεπώς η ίδια η ουσία της δημοκρατίας. Το λιγότερο που μπορεί να αξιώνει κάποιος πολίτης από την κυβέρνηση της χώρας του, είναι να έχει την αίσθηση ότι κυβερνά και ότι δεν αντιπολιτεύεται την προηγούμενη κυβέρνηση και την ανάμνησή της. **Η συνείδηση ευθύνης για οτιδήποτε συμβαίνει στη χώρα είναι θεμελιώδης προϋπόθεση της δημοκρατικής διακυβέρνησης. Διαφορετικά μια κυβέρνηση δεν κυβερνά, αλλά βρίσκεται απλώς στην εξουσία.**

Σχόλια:

© Ευάγγελος Βενιζέλος 2006

Website by [Theratron](#)